

הרב גדלי' אבערלאנדער

מח"ס 'פדיון-הבן כהלכתו'

'בנתיבות התפילה' על דיני טעויות בתפילה

מנהג קריאת-התורה בליל שמחת-תורה

בכמה קהילות ישראל נוהגין שבליל שמחת תורה אחר ההקפות מוצאין הספר-תורה וקוראים בו. נוהג זה אינו מוזכר בספרי הראשונים. גם הטור והבית-יוסף לא הביאוהו. ואף ברוב ספרי מנהגי אשכנז לא נמצא לו זכר. מקור המנהג, מה קוראים, כמה עולים ועוד, במאמר שלפנינו.

א. איזכורים ראשונים

ב'ספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא" מובא וז"ל: "בליל שני הוא שמחת תורה. מעריב, את יום השמיני. ותפילה וקידוש כאמש. ואז מפקין כל הספרי תורות [שבארון], וש"צ נוטל ספר תורה [אחת] ומתחיל אנא יי' הושיעה נא וכו' אלקי הרוחות וכו' ב' או ג' חרוזות... ואז גוללין ומחפשיין וזאת הברכה בספר תורה ראשונה, ובשנייה בראשית, ובשלישית למוסף ביום השמיני בפינחס. ומזמרין זמירות ואחר כך עומדין עם כל הספרי תורה ואומר ש"צ התקבצו מלאכים ושישו ואשריכם ישראל ובוא יבוא צמח, מכל אחד ב' או ג' חרוזות...".

מפשטות דברי מהר"א טירנא לא מבואר כלל שקראו בספר תורה אלא שגוללין ומחפשים וזאת הברכה בספר תורה ראשונה, וכו'. וכך מבואר להדיא ב'לבוש'² שמעתיק כמעט לשון 'ספר המנהגים', וכותב: "ומסבב את המגדל והעם עמו עם שאר ספרי תורה, ואומרים אח"כ על הכל והולכין על המגדל וגוללין השלשה ספרי תורה, להעמידם על פרשיות שיקראו למחר, הראשונה על וזאת הברכה, ושנייה על בראשית, והשלישית על פרשיות קרבנות בפינחס ביום השמיני וכו'".

אולם בנוסח שבדפוסים המצויים של 'המנהגים'³ — מופיע גם הוספה זו: ומנהג באלו המקומות לקרות כל הנדרים⁴. אך מדברי הרמ"א שיבואו להלן, משמע שלא היה כתוב כן בכת"י, אלא זו הוספה מאוחרת ולכן הרמ"א כותב 'ומנהג אינו כן עכשיו'⁵. (ויתכן שהריהי הוספה מבעל הגהות — רבי משה חזן).

מנהג זה לגלול את הספרי תורה שיקראו למחר בלי לקרות בהם מצינו גם בספר

1. הוצ' מכון ירושלים, ירושלים תשל"ט, דיני שמיני עצרת עמ' קלו.

2. סי' תרסט.

3. דפוס ווארשא תרכ"ט.

4. בשינוי נוסחאות שבמהדורת מכון ירושלים העירו על לשון זו: "אולי יש לתקן נערים", אך בפשטות א"צ לתקן כלום, וכוונתם כמו דברי רמ"א שקורים כל הנדרים שבתורה.

5. וכבר העיר כן הר"ש שפיצר בהערותיו אות ה.

'מעגלי צדק': "ערבית מתפללין כל התפלה כדאמול... ומוציאין שלשה ספרי תורה וגוללין אותן על הפרשיות שיקראו למחר, ובין כך שגוללין אומרים: שישו ושמחו וגילו בשמחת תורה וכו' עד כי עמך מקור חיים, ואומרים: עלינו לשבח, קדיש יתום, יגדל".

הדרכי משה⁷ מביא דברי מהר"א טירנא, ומוסיף: "והמנהג אינו כן עכשיו, אלא קורין כל הנדרים שבתורה בליל שמחת תורה, וקונין הנדרים ונותנין למי שקונה – לאחר שעלה לספר תורה – מי שבירך". כלומר, דאין המנהג רק לגלול הספר תורה על מקומם שיקראו למחר, אלא גם קורין בספרי תורה, ולא במקום שיקראו למחר אלא נוהגין לקרות כל הנדרים שבתורה (ראה להלן).

וכך כותב הרמ"א במפתח⁸ ובליילה קורין בספר תורה הנדרים שבתורה וכל מקום לפי מנהגו.

הלבוש כאמור לעיל (ראה בהערה 2), הביא את דברי ספר המנהגים בקשר למנהג גלילות ספרי תורה למקומם שיקראו למחר, ומוסיף גם המנהג שמביא הרמ"א: "ובקצת מקומות נוהגים לקרות כל הנדרים ולמכור אותם ומזמרים זמירות".

לאחריו מובא מנהג הקריאה בשערי אפרים⁹ ומביא ב' מנהגים בנוגע מה קוראים בלילה: "ויש נוהגין לקרות בליל ש"ת הנדרים שבתורה כגון פ' ויכולו או המלאך הגואל או ברכת כהנים ופסוקים אחרים של ברכה, ויש נוהגין לקרות חמשה אנשים בפ' וזאת הברכה בלילה כמו ביום, ואעפ"י שאין זמן קריאת התורה בלילה עושין כן לשמחת תורה מצוה, וכל מקום יעשה כפי מנהגם".

וכן הוא בקיצור שו"ע¹⁰: "ואח"כ מכניסין הספר תורה ומשיירין אחת שקורין בה תלתא גברי בפרשת וזאת הברכה. ויש מקומות שנוהגין לקרות בפרשת נדרים".

החיי אדם¹¹ מביא גם מנהג המהר"א טירנא לגלול הספרי תורה וגם מנהג רמ"א לקרות בליל שמחת תורה: "ובמקצת מקומות אין קורין בלילה אלא גוללין הס"ת על הקריאה של מחר, וכן נוהגין בק"ק פראג. ובמדינות אלו קורין גם בלילה".

6. הלכות ומנהגים לכל השנה, לרבינו בנימין ב"ר מאיר הלוי, מגדולי רבני אשכנז בשאלוניקי, נדפס בשנת שח-שט, ונדפס מחדש ע"י מכון הררי קדם, ירושלים תש"ס, סי' נד עמ' קמב. ולהעיר שהבכורי יעקב סי' תרסט אות יג כותב: "ובמ"צ [=מעגלי צדק] כתב בין כך – שקורא החזן – גוללין הס"ת אחד לאחד וקורין בכל א' מעט ומחזירין אותן אחד לאחד להיכל, עכ"ל. ובלבוש לא הזכיר כלל שקורין רק שגוללין הג' ס"ת להעמידן על מקומות שיקראו למחר...". ובאמת שגם במעגלי צדק שהעתקנו בפנים לא מבואר שקוראים בליל ש"ת, רק שגוללין אותם על מקומם, ומה שמביא הבכורי יעקב אינו אלא העתקה מדברי האליה רבה אות ח, אולם הא"ר מביא זאת על הלבוש שמדבר על סדר והנהגת שמחת תורה בבוקר, ואכן כך מבואר במעגלי צדק לשחרית. וא"כ נפלה הערת הבכורי יעקב שהלבוש אינו כותב המנהג של המעגלי צדק.

7. ריש סי' תרסט.

8. סי' תרסט.

9. שער ח סעיף נו.

10. סי' קלח סעיף ז.

11. כלל קנז אות ו.

ב. טעם הקריאה

בטעם הקריאה מבואר בשערי אפרים שם: "ואעפ"י שאין זמן קריאת התורה בלילה, עושין כן לשמחת תורה מצוה". כלומר היות שמסיימים בשמחת תורה את כל התורה, לכן לשמחת התורה עושין דבר מצוה בזה וקוראין בה.

טעם נוסף כתוב בספר מקראי קודש¹²: "אין לנו קריאה בתורה בערב זולת קריאה זו פעם אחת בשנה¹³, ולא משום דינא נקבעה לתכליתה ככל הקריאות, רק משום שהוציא הס"ת להקיא הבימה, חשו שלא יהיה הטלטול בכדי, לכן קבעו לליל זו קריאה... אף יש מקומות שאין קורין כלל, ולמען יתקן החשש מטלטול הס"ת לוקחין ג' ס"ת וגוללין אותן למקום המיועד לקרות בהן". כלומר מכיון שהוציאו את הספר תורה בכדי לומר שישו ושמוחו ולרקוד עמהם, וחששו שמא נחשב הוצאת ספר תורה לשם ריקוד – טלטול שלא לצורך, לכן גללו את הספר תורה לצורך מחר, א"כ הוי הטלטול לצורך הקריאה למחר. ומאידך, לאלו שנהגו לקרות בלילה אולי סוברים שהוצאת ספר תורה לצורך העמידתן על פרשיות שיקראו למחר אינו נחשב כטלטול לצורך, ולכן נהגו לקרות בלילה.¹⁴

ולפי טעם זה, לפי מנהג מקובלים וחסידיים לעשות הקפות גם בליל שמיני עצרת – צריכים ג"כ לקרות בתורה בלילה, או עכ"פ לגלול את הס"ת לפרשיות שיקראו למחר.¹⁵ ואכן בחצרות חסידיות שונות, כטשערנוביל וסקווירא ובעוד מקומות¹⁶ – נהגו בקריאה גם בליל שמיני עצרת.

12. לרבי יעקב יצחק יוטעס, למברג תרכ"ד, שער כב סעיף ז אות יא. הובא גם בשערי רחמים על השערי אפרים שער ח אות כה. כדברים אלו הובא בס' מפני הרב (הגרי"ס מבאסטאן), ירושלים תשס"א, עמ' קמג אות ד, מסבירא דנפשיה, ומוסיף ראה מדברי הרמב"ם פ"ג מהל' תפלה הכ"ב, דמוציאים ב' ספרי תורה לקריאת פרשיות ולד' הפרשיות, חוץ מפרשת שקלים שחלה בפרשת תצוה, שמוציאים רק ספר תורה אחד. ומשמע דכונתו לומר, דאיסור יש להוציא ספר תורה שלא לצורך, ודוקא כשתהיה בעיה של כבוד הציבור במה שיצטרכו לגלול את הספר וכולם יעמדו בשתיקה, אז חשיבא הוצאת הספר תורה לצורך. אבל להוציא ספר שני רק כדי להראות לקהל שיש חובת קריאה מיוחדת היום זה נחשב כהוצאת הספר שלא לצורך, וגנאי הוא לספר ואסור. ולכן בשמח"ת שהוציאו הס"ת נהגו לקרות בתוכה כדי שלא תהיה הוצאתו שלא לצורך.

13. כנראה דכוונתו לקריאת התורה בברכה, דאילו שלא בברכה יש מקומות שנהגו לקרות את משנה תורה בספר תורה בלא ברכה בליל הושענא רבא.

14. וראה בס' נפש הרב (להנ"ל), ירושלים תשנ"ד, עמ' קלז-קלח אות ג, שמחדש שפתיחת הספר היא המחייב לקריאת התורה, וגלילתו של הספר מסלקת את החיוב. ומוסיף: ונראה שמכאן יצא המנהג לקרות בתורה ליל שמחת תורה, אף דלא נזכר מאומה בשי"ס, דנהגו לגלול את הספר תורה בליל שמח"ת כדי שיהא מוכן לקריאת הבוקר, ולא יצטרכו לחפש בבוקר אחר מקום הנכון לקריאה... ורק אח"כ היו סוברים בכמה מקומות, שמאחר שהיתה כאן פתיחת הספר בציבור, זה משמש כמחייב לקריאת התורה, וממילא נתחייבו בקריאה והתחילו לקרות.

אולם דברים אלו צ"ע דלפי"ז כל חיוב הקריאה אינו אלא בגלל שפתחו את הספר לגלילה, א"כ כל פעם שהשמש מוציא את הספר לגלילה בשאר ימות השנה ויש שם עשרה אנשים יהיה חיוב קריאה, וזה לא שמענו מעולם.

15. וכן העיר בעל המקראי קדש שם בהמשך.

16. גם בספר רוא דעובדא, דרכי ומנהגי האדמו"ר רבי אליעזר זאב מקרעטשניף סיגעט, לבית

ג. מה קוראים

פרשת נדרים

כבר הבאנו לעיל דברי הדרכי משה והרמ"א שבלילה קורין בספר תורה כל הנדרים שבתורה. מהו "נדרים שבתורה"? בשערי אפרים כותב: "כגון פ' ויכולו או המלאך הגואל או ברכת כהנים ופסוקים אחרים של ברכה". ומקורו כנראה מדברי הלבוש¹⁷ כשמתאר כל החיובים לעלות לתורה בשבתות השנה כותב: בשבת בראשית שיש נדר 'ויכולו'... כגון נדר 'המלאך הגואל'...". הבכורי יעקב מוסיף: פרשת ויתן לך, פרשת שירה ופרשת מה טובו¹⁸.

וקוראים לפרשיות אלו פרשה נדרים, לפי שהיה מנהגם שהעולים לקרות בתורה בפרשיות אלו היה נודר נדרים ונדבות לצדקה¹⁹.

ולהעיר שהבכורי יעקב הנ"ל מביא: שפעם אחת ראיתי בקהלה א' שהיו קורין ליל שמחת תורה פרשה ראשונה שבמטות, ונראה שהם הבינו מה שכתב רמ"א הנדרים שהיא פרשת נדרים, וטעות גמור הוא²⁰.

פרשת וזאת הברכה

ויש נוהגין לקרות בפרשת 'וזאת הברכה' בלילה כמו ביום²¹. ובלשון המשנה ברורה²²: ובימינו המנהג לקרות ג' גברי בפ' וזאת הברכה.
אזהרה
אוצרות השות

מנהג הגר"א היה לקרות בפרשת ברכות שבתורה, וכך כתוב במעשה רב²³: בליל

נדבורנא ופרמישלאן, ירושלים תש"א, עמ' קא, מביא שנהג לקרוא בליל שמיני עצרת. אולם בעוד שבטשערנוביל וסקווירא המנהג לקרוא חמשה קרואים, בקרעטשניף המנהג לקרוא רק שלשה קרואים. 17. כסי' רפב סוף אות ז. הובא גם במג"א סוסי' רפב.

18. ומעניין שהבמשנה ברורה סקט"י מביא פרשיות: ויכולו, המלאך הגואל, ויתן לך, ברכת כהנים ומה טובו, ומשמיט פרשת שירה. 19. פתחי שערים על השערי אפרים שם.

20. והנה בקיצור שו"ע סי' קלח ס"ז כותב ג"כ: 'ויש מקומות שנוהגין לקרות בפרשת נדרים'. ובילקוט הגרשוני סי' תרסט אות ג כותב ע"ז: וחידוש על גדול כמותו שגם הוא נאחז בסבך הטעות במקום הזה. ובשו"ת תירוש ויצהר (להג"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן מווארשא, וכ"כ בהסכמתו לקצש"ע עם פי' ערוך השלחן ואבני נזר, ירושלים, ת"א, תרצ"ג) סי' קז אות טז רוצה לישב מנהג זה: ולדעתי יש לומר דאין טעות כ"כ והוא ע"ד (אבות פ"ג מ"ז) נדרים סיג לפרישות, ובנדרים (דף ח') מנין שנשבעים לקיים את המצות וכו', ובספרי ואתחנן שכך אתה מוצא בכל הצדיקים שהשביעו את יצרים באברהם וכו' בבועז וכו' בדוד וכו', ובמדרש רבה (רות סופ"ו) ליצרו נשבע ע"ש. וכיון דבשמחת תורה מסיימים התורה ומתחילין מחדש ומקבלים ע"ע מהיום והלאה לקיים תוה"ק ומצותיה לכן קוראים בפ' נדרים בפ' מטות לרמוז על חומר הנדר והשבועה. וכמו בחג השבועות זמן מתן תורתנו נקרא ע"ש שבועות שמושבעין אנו מהר סיני כמו שכ' בספח"ק.

21. שערי אפרים שם. דרך החיים, שבהערה 27.

22. סי' תרסט סקט"ו.

23. מנהגי הגר"א, ירושלים תש"ן, עמ' רמח, אות רל.

ש"ת קורין בברכות שבתורה, וגם הוא עצמו עלה לתורה. ולפעמים קרי בכהני אף שהיה כהן בבית. ובהערה שם: כלומר בפר' כי תבוא.

כהן קורא דברים כח, א עד "וברוך אתה בשדה". לוי קורא עד "וברוך אתה בצאתך". ושלישי עד "ויראו ממך".

הרי לנו שלשה מנהגים בתוכן הקריאה: א) צירוף של פרשיות, ויכולו; ברכת יצחק; המלאך הגואל. ב) פרשת וזאת הברכה. ג) פרשיות ברכות שבתורה.

ד. כמה קרואים וסדרם

שלשה קרואים

במקורות הראשונים של מנהג זה אינו מבואר כמה קרואים יש לקרות בקריאה לילית זו. ברם נראה, שהמנהג הרווח בזה הוא לקרות או חמישה קרואים כדברי השערי אפרים או ג' קרואים, כפי שנפסק בקיצור שלחן ערוך ובמשנה ברורה. אולם יש מנהגים אחרים בדבר.

כבר הבאנו לעיל מנהג הגר"א שהיה דרכו לקרות שלשה קרואים בפרשת ברכות שבתורה, וכך כתוב במעשה רב: כליל ש"ת קורין בברכות שבתורה, וגם הוא עצמו עלה לתורה. ולפעמים קרי בכהני אף שהיה כהן בבית. ובהערה שם²⁴: כלומר בפר' כי תבוא:

כהן קורא דברים כח, א עד "וברוך אתה בשדה".

לוי קורא עד "וברוך אתה בצאתך".

ושלישי עד "ויראו ממך".

מנהג שלושה קרואים היה נהוג גם בבית מדרשו של הרה"ק רבי ישראל מקאזניץ, אולם קראו כהן לוי ישראל²⁵;

כהן: בפרשת תולדות כז, כד עד לאחר פסוק כט: ויאמר אתה זה בני עשו, עד: ומברכך ברוך.

לוי: בפרשת ויחי מח, יא עד לאחר פסוק טז: ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי, עד: וידגו לרוב בקרב הארץ.

ישראל: בפרשת בלק כד, א עד לאחר פסוק יג: וירא בלעם כי טוב, עד: אשר ידבר ה' אתו אדבר.

24. אות א, מפי הגר"ש דבליצקי שליט"א, ומסיים וכך נהגו בביהכ"ס ע"ש הגר"א ביפו. ולהעיר שר' דוב בער דוד ריפמאן שהיה איש ווילנא בספרו שלחן הקריאה (ברלין 1882, ד"צ ירושלים תשל"ג), סי' כא בהערות ילקוט דוד אות ד, מביא טז קרואים שעולים לתורה כליל שמחת תורה.

25. תפלה למשה, על חג הסוכות, מהרה"ק רבי משה אליקים בריעה בן המגיד מקאזניץ, לעמבערג תרכ"ד, נדפס מחדש ע"י מכון בית אבות, נ"י. תשנ"ח, עמ' קצב. וכ"ה מנהג אדמו"רי בית שעדליץ, ראה 'אורות יהושע' לחדשי אלול ותשרי, נדפס ביחד עם תפלה למשה הנ"ל, עמ' לד אות יב.

וכן הוא מנהג קרלין הובא בסידור בית אהרן וישראל²⁶: קורין בתורה מהברכות ג' קרואים. כהן לוי ישראל עם כל הנערים כסדר הזה. ומביא שם סדר הקוראים; כהן: בראשית א, כב עד לאחר ב, ג: ויברך אתם אלקים, עד: אשר ברא אלקים לעשות. ואח"כ בפרשת תולדות כז, כד עד לאחר פסוק כט: ויאמר אתה זה בני עשו, עד: ומברך ברוך.

לוי: בפרשת ויחי מח, יא עד לאחר פסוק טז: ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך לא פללתי, עד: וידגו לרוב בקרב הארץ. ואח"כ מבראשית מט, כב עד לאחר מט, כז: בן פרת יוסף, עד: ולקדקד נזיר אחיו.

ישראל: ברכת כהנים בפרשת נשא ו, כב עד לאחר פסוק כז: וידבר ה' אל משה לאמר, עד ואני אברכם. ואח"כ בפרשת בלק כד, א עד לאחר פסוק יג: וירא בלעם כי טוב, עד: אשר ידבר ה' אתו אדבר. ואח"כ מדברים לג, יג עד לאחר לג, יז: וליוסף אמר, עד: והם אלפי מנשה.

שלושה קרואים בפר' וזאת הברכה

הדרך החיים²⁷ כותב: "ובערבית נהגו אחר שמקיפין ז' פעמים עם הס"ת מחזירין הס"ת להיכל ומשיירין ס"ת אחת וקורין בה ג' גברי בפרשת וזאת הברכה". וכן כתב בקיצור שו"ע²⁸ וכבר הבאנו לעיל דברי המשנה ברורה: ובימינו המנהג לקרות ג' גברי בפ' וזאת הברכה²⁹.

26. הוצאת מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים תשנ"א, עמ' תצז-תצח. ולהעיר שב'מנהגי קרלין', בתוך: ילקוט דברי אהרן, ירושלים תשכ"ב, עמ' רכט מביא ^{המליצה}אחרת: וקורין כל הברכות שבתורה מבראשית עד וזאת הברכה. בראשית: מויאמר א' נעשה אדם עד ברא אלקים לעשות. נח: מויברך א' את נח ואת בניו עד שרצו בארץ ורבו בה. לך: מויהי אברם בן תשעים כו' עד ומלאכים ממך יצאו. תולדות: מויאמר אתה זה בני עד ומברכין ברוך. ואח"כ ואל-שד-י יברך אותך עד אשר נתן אל' לאברהם. וישלח: וירא א' אל יעקב עד ומלכים מחלצין יצאו. ויחי: ויברך את יוסף עד וידגו לרוב בקרב הארץ. בן פורת יוסף עד נזיר אחיו. נשא: ברכת כהנים. בלק: וישא משלו של מה טובו עד אוררך ארוך, וישא משלו של אראנו ולא עתה עד וישראל עושה חיל. תבוא: והי' אם שמוע עד ברוך אתה בצאתך.

בירושלים קורים לכהן: נעשה אדם עד אשר ברא א' לעשות. לוי: אתה זה בני עד ומברכין ברוך. ישראל עם כל הנערים: מויאמר ישראל את בני יוסף עד וידגו לרוב בקרב הארץ. (יש קורים מויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך). ובגמר הבעל קורא חוזרים הקהל הפ' המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערי וכו'.

27. הוצאת קה"ת, נ"י. תשנ"א, סי' קעז אות ב.

28. סי' קלח סעיף ז.

29. וכן כתב בערוך השולחן ס"ג. אולם לשונו שם מעורפל דכותב: וגם בלילה נהגו לקרות בשביל נדרים ונדבות ואין לזה יסוד, ולכן נהגו בכמה מקומות לבלי לקרוא רק תלתא גברי, וכן אנו נהגו.

וכך מבואר בספר: ערכי יהושע³⁰; מנהגי מהריי"ו³¹; רזא דעובדא שם; מנהגי סטרעטין³²; ובמחזור ויזניץ³³.

ארבעה קרואים

אולם אצל הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק היה המנהג לקרות ארבעה קרואים וזה סדר הקרואים³⁴;

כהן: ברכת כהנים בפרשת נשא ו, כב עד לאחר פסוק כז: וידבר ה' אל משה לאמר, עד ואני אברכם.

לוי: בפרשת בהעלתך י, כט עד לאחר פסוק לו: ויאמר משה לחובב, עד רבבות אלפי ישראל.

שלישי: בפרשת חקת כא, י עד לאחר פסוק כ: ויסעו בני ישראל ויחנו באבות, עד על פני הישימון.

רביעי: בפרשת בלק כד, א עד לאחר פסוק ה: וירא בלעם כי טוב, עד משכנותיך ישראל.

חמשה קרואים

בספר סוכת שלום³⁵ מרוא: יוש נוהגים לקרות אחר הקפות ה' גברי, וזה סדר הקריאה:

כהן: בפרשת תולדות יז, כד עד לאחר פסוק לג: ויאמר אתה זה בני עשו ויאמר אני, עד: גם ברוך יהיה.

לוי: בפרשת ויחי מח, י עד לאחר פסוק טז: ועיני ישראל כבדו מזוקן, עד: וידגו לרוב בקרב הארץ.

שלישי: בפרשת ויחי מט, ח עד לאחר פסוק כז: יהודה אתה יודוך אחיך, עד: ולקדקד נזיר אחיו.

רביעי: ברכת כהנים בפרשת נשא ו, כב עד לאחר פסוק כב: וידבר ה' אל משה לאמר, עד: ואני אברכם.

30. קונטרס פרי"ח שושנים, מנהגי הרה"ק יהושע העשיל ממאניסטרישצע, עמ' רסב, אות רלג. אולם מוסיף שם שבאמריקה שינה המנהג והתחילו לקרוא ה' קרואים.

31. בתוך: אור ישע, נ"ה. תשל"ג, אות תשב.

32. מנהגים מכל השנה ונוסח סטרעטין, בתוך: דגל מחנה יהודה, לבוב תער"ב.

33. מחזור מאור החיים ויזניץ, נתינה תשנ"א.

34. סדר נוסח הקפות בבית מדרשו של הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק, קלחש תרפ"ה.

35. והוא סדר ונוסח של האושפיון וסדר ההקפות של הרה"ק המגיד מקאזניץ זצ"ל וגם נוסח

וסדר של הרה"ק רבי חיים הלברשטאם מצאנז זצ"ל, לבוב תרמ"ו. הוצאה חדשה, ברוקלין שנת "ושמחת", עמ' רלה.

חמישי: בפרשת בלק כד, א עד לאחר פסוק יג: וירא בלעם כי טוב בעיני ה', עד אשר ידבר ה' אתו אדבר.

חמשה קרואים בפר' וזאת הברכה

בשערי אפרים מביא: ויש נוהגין לקרות חמשה אנשים בפר' 'וזאת הברכה' בלילה כמו ביום.

וכך מבואר בספר: אור חדש אלעסק³⁶; תפארת איש³⁷; דרכי חיים ושלום³⁸. וכך הוא מנהג בעלז³⁹; ספינקא⁴⁰; סקווירא⁴¹ וקאסאני⁴².

אוצרות התורה
אוצרות השות

שבעה קרואים

בהנהגות בית הכנסת דק"ק אשכנזים באמשטרדם משנת תקע"ה⁴³, נזכרים שבעה קרואים, והן:

ראשון: ויתן לך [בראשית כז, כח].

שני: המלאך הגואל [בראשית מח, יד].

שלישי: לישועתך [בראשית מט, יח].

רביעי: ויסע [שמות יד, יט].

חמישי: שירת הים [שמות טו].

שישי: עשרת הדברות [שמות יד, יט. דברים ה, ו].

שביעי: ברכת כהנים [במדבר ו, כד].

גם בבית המדרש הישן בברלין⁴⁴, היה המנהג שהיו קוראים בליל שמחת תורה שבעה קרואים, אולם מוסיף שם 'לעת הצורך' עוד שני קרואים:

36. מנהגי הרה"ק רבי חנוך העניך דוב מאלעסק, בתוך: לב שמח החדש, פרק כג אות ד, עמ' קנה. וכ"כ באוצר מנהגי החסידים – דרכי יואל, סי' כב, עמ' קיד אות ד. אולם ההבדל ביניהם, שב'לב שמח' כותב שלאחר שקרא חמשה קרואים חזר וקרא איזה פעמים. אולם באוצר מנהגי החסידים משמע דקרא רק חמשה קרואים בלבד.

37. דרכי ומנהגי האדמו"ר רבי אלתר ישראל שמעון פערלאוו מנאוואמינסק, ירושלים תשכ"ט, עמ' שצא.

38. מנהגי הרה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש, עמ' רצט, אות תתו. ומוסיף שם דנהגו לגלול עוד שני ספרי תורה להכין לצורך הקריאה של מחר.

39. מנהגי כ"ק רבתינו מבעלז, הוצ' מישור תשמ"ב, עמ' סב. ובס' ביתו נאווה קודש, חודש תשרי, עמ' שבב.

40. מנהגי ספינקא, ב"ב תשמ"א, עמ' נד.

41. מפי גיסי הרב דויד פערדער שיחי'.

42. סדר הקפות לש"ע ולש"ת מרבינו מרן יהוסף צדיקא זצלה"ה אבדק"ק קאסאני, חמ"ד תשכ"ו, עמ' יז. וזה קיבל מחותנו הגה"ק רבי משולם פייש זצ"ל האדמו"ר הראשון מטאהש, שנהג לקרות בלילה. אבל מנהג אבותיו שושלת זידיטשוב זצ"ל לא נהגו לקרות, ראה לקמן הערה 62.

43. סי' ג סעיף א. הובא בספר תולדות חג שמחת תורה, לא' יערי, ירושלים תשכ"ד, פ"ב עמ' 195.

44. מנהגי ביהמ"ד הישן דק"ק בערלין, העתקתים עפ"י מה שקבלתי מהראשונים... חיים ביבערפערלד, ברלין תרצ"ז, עמוד 3. הובא שם.

ויברך אותן אלהים ויאמר להם פרו ורבו, עד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (בראשית א, כח-לא).

ברכת יעקב לאפרים ולמנשה (בראשית מח, יד-טז).

ותקח מרים הנביאה, עד כי אני ה' רפאך (שמות טו, כ-כו).

אם בחקתי תלכו, עד והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימותי את בריתי אתכם (ויקרא כו, ג-ט).

ברכת כהנים (במדבר ו, כב-כו).

והיה עקב תשמעון, עד וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאיך (דברים ז, יב-טו).

והיה אם שמע תשמע עד ברוך אתה בבאך וברוך אתה בצאתך (דברים כח, א-ו).

"ובעת הצורך קורין עוד:

בדברים ו, ד-ט [פרשת שמע],

וזאת הברכה [דברים לג ואילך]."

שנים עשר קרואים

בפנקס 'בית הכנסת הישנה דק"ק פוזנ' ⁴⁵ אנו מוצאים רשימה מפורטת של שנים עשר "נדרים" בכל התורה, ושם מפורש גם כן מה עושים בכספי ה"נדרים": וכל השנה [באותן הפרשיות שיש בהן "נדרים"] שייך החצי לצדקה והחצי לחזן הכנסת ובשמחת תורה בלילה שייך כולו לשמש הכנסת", וזו רשימת הנדרים בפנקס זה:

א. לפרשת בראשית: נדר ויכלו עד ברא אלהים לעשות [בראשית ב, א-ג] (ומוכרין אותו ללוי).

ב. לפרשת ויחי: נדר מאל אביך, ומסיימין ולקדקד נזיר אחיו [בראשית מט, כה-כו] וקורין אותו אחר ששי [והתחילו: בן פרת יוסף, שם פסוק כב].

ג. נדר לישועתך קויתי ובו מסיימין [והתחילו: דן ידין עמו, בראשית מט, טז-יח].

ד. לפרשת בשלח: נדר ויסע ומסיימין כי ה' נלחם לכם במצרים [שמות יד, יט-כה] <sup>אוצרות התורה
אוצרות השו"ת</sup>

ה. ונדר אז ישיר ומסיימין כי אני ה' רופאך [שמות טו, א-כו].

ו. לפרשת יתרו: נדר אנכי ומסיימין וכל אשר לרעך [שמות כ, א-יד].

ז. לפרשת נשא: נדר יברכך ומסיימין ואני אברכם [במדבר ו, כב-כו].

ח. לפרשת בהעלתך: נדר ויהי בנסוע ומסיימין אלפי ישראל [במדבר י, לג-לו].

45. פנקס בית הכנסת הישנה דק"ק פוזנ, כתב יד בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים, סימן 2469 ⁸, דף יא, הובא שם. וראה 'פנקס הכשרים לקהילת פוזנא' משנת ת"ה, הוצ' מקיצי נרדמים שנת תשכ"ז, עמ' 97: "והוצאת ספר בשמחת תורה בלילה יעשו המנהיגים בבית הכנסת עם הגבאים הצעטל של סדר הקריאה".

ט. לפרשת חקת: נדר אז ישיר ומסיימין ונשקפה על פני הישימון [במדבר כא, יז-כ].

י. לפרשת בלק: נדר מה טובו [במדבר כד, ה]. ולא פירש היכן מתחילין והיכן מסיימין] הוא נדר לשמחת תורה ולא להסדרה.

יא. לפרשת ואתחנן: נדר אנכי עד לרעך [דברים ה, ו-יח]

יב. גם שמע עד ובשעריך [דברים ו, ד-ט].

בספר 'שירות ותשבחות', לשלוחי צבור נערכות⁴⁶, נכללה 'רשימת הנדרים שקוראים בליל ש"ת', הדומה לרשימת פזון, והיא כוללת ג"כ שנים עשר "נדרים" ואלה הם:

נדר ויכלו בסדר בראשית, ומתחיל לקרות מן: וירא אלקים את כל אשר עשה [בראשית א, לא] וכו'.

נדר ויתן לך בסדר תולדות, ומתחיל לקרות מן: ויגש וישק לו וירח [בראשית כז, כז] וכו'.

נדר המלאך בסדר ויחי, ומתחיל לקרות מן: ויברך את יוסף ויאמר [בראשית מח, טז] וכו'.

נדר לישועתך בסדר ויחי, ומתחיל לקרות מן: דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל [בראשית מט, טז] וכו'.

נדר מאל אביך בסדר ויחי, ומתחיל לקרות מן: בן פרת יוסף בן פרת [בראשית מט, כב] וכו'.

נדר ויושע בסדר בשלח, ומתחיל לקרות מן: ובני ישראל הלכו ביבשה [שמות יד, כט] וכו', עם השירה.

נדר ויאמר בסדר בשלח, ומתחיל לקרות מן: ויבאו מרתה ולא יכלו [שמות טז, כג] וכו'.

נדר אנכי בסדר יתרו, ומתחיל לקרות מן: וידבר אלהים את כל [שמות כ, א] וכו'.

נדר יברכך בסדר נשא, ומתחיל לקרות מן: וידבר ה' אל משה לאמר [במדבר ו, כב] וכו'.

נדר ויהי בנסוע בסדר בהעלתך, ומתחיל לקרות מן: ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים [במדבר י, לג] וכו'.

נדר אז ישיר בסדר חקת, ומתחיל לקרות מן: על כן יאמר בספר מלחמות [במדבר כא, יד] וכו'.

46. כולל עניני תפלה שונים שאינם בסידורים, נדפס בברעסלא בשנת תר"ו, דף יב, הובא שם.

נדר מה טוב בסדר בלק, ומתחיל לקרות מן: וישא בלעם את עיניו וירא [במדבר כד, ב] וכו'.

שש עשרה קרואים

בספר שלחן הקריאה⁴⁷ מביא רשימה אחרת של "הנדרים" שבתורה שקוראים בליל שמחת תורה:

מן התחלת בראשית עד אשר ברא אלקים לעשות.
והנה דבר ה' אליו (פרשת לך טו, ד) עד ויחשבה לו צדקה.
ויפל אברם על פניו (שם יז, ג) עד ומלכים ממך יצאו.
ויגש וישק לו (פרשת תולדות כז, כז) עד ומברכך ברוך.
ויקרא יצחק אל יעקב (שם כח, א) עד אשר נתן אלהים לאברהם.
וידר יעקב נדר (ריש פרשת ויצא) עד עשר אעשרנו לך. וישלח ישראל את ימינו (פרשת ויחי מח, יד) עד בקרב הארץ.
דן ידין עמו (שם מט, טז) עד לישועתך קייתי ה'.
בן פרת יוסף (שם כב) עד נזיר אחיו.
ויסע משה את ישראל מים סוף (בשלח טו, כב) עד אני ה' רופאך.
ריש פרשת תשא עד לכפר על נפשותיכם.
בפרשת ויקהל בריש סימן לה, עד נדבה לה, ויוכל לחלקה לשתיים.
ברכת כהנים (נשא ו, כד).
ויהי בנסוע הארון (בהעלתך י), ומתחיל ג' פסוקים שלפניו עד אלפי ישראל.
וידר ישראל נדר (חוקת כא) עד חרמה.
מה טובו (בפ' בלק כד, ה) ומתחילין ב' פסוקים שלפניו.
מענה אלהי קדם (ברכה סי' לג) עד על במותימו תדרוך.
ולהעיר שאצל חסידי סקווירא⁴⁸ וקודינא⁴⁹ המנהג דכל הקהל עולים לתורה פעמיים בשמחת תורה, בלילה לאחר ההקפות ועוד פעם ביום. אולם בעוד שבקודנא

47. לר' דוב בער דוד רייפמאן, (ברלין 1882, ד"צ ירושלים תשל"ג), סי' כא בהערות ילקוט דוד אות ד.

48. נטעי גבריאלי, מהד' נ.י. תשמ"ט, פרק צ הערה א, עמ' רלג. ומוסיף שם שכ"ק האדמו"ר מסקווירא שליט"א סיפר, שבשנה ראשונה לביאת אביו הרה"ק מסקווירא זצ"ל היה דר בבורו-פארק והיה מזור מאוד אצל כמה אנשים מנהג שכל הקהל עולים לתורה גם בליל שמחת, אך אביו לא חשש לזה ורצה שכל אחד יעלה לתורה, והראה מקום לדברי ה'מאור עינים' בפר' אמור עה"פ אלה מועדי ה', שבשמחת יש ענין לאחר כל נשמת ישראל ע"י התורה, עיי"ש.

49. משמרת שלום, מנהגי קאדינאוו, ווארשא חש"ד, סי' מז סעיף ג, עמ' 42.

עולים בין גדולים ובין קטנים פעמיים, הרי בסקווירא עולים בלילה רק גדולים ורק ביום עולים גם הקטנים.

ה. המנהג שאין קוראים כלל אבל גוללין הספר תורה

כבר הבאנו לעיל בריש מאמרנו שבספר המנהגים לרבינו אייזיק טירנא לא מבואר כלל שקראו בספר תורה אלא שגוללין ומחפשינן וזאת הברכה בספר תורה ראשונה, וכו'.

וכ"ה בסידור הר"י עמדין⁵⁰: ^{אשר קראו להם} ^{אוצרות השם} שלשה ספרי תורה. מעמידין הראשונה על פרשת "וזאת הברכה". שניה לה, על "בראשית". שלישית, על פרשת הקרבנות שבפנחס. ובהוספה מאוחרת [שמע ישראל. "גדלו". ומנגן "על הכל". ומחזיר כל הספרי תורה. ומשייר אחד. וקורא לשלשה בפרשת "ברכה".

במנהגי בית הכנסת כמנהג ארץ הגר⁵¹, לאחר הקפות: "מחזירים הס"ת חוץ מג'... גוללין את ג' הס"ת לקריאה של מחר".

מנהג מעניין מביא בספר 'מסורת התפלה ושוורש המנהג'⁵²: "בתימן נהגו בליל שמחת תורה להוציא ספרי התורה מההיכל, לפתחם ולסדר בם את המטפחות וכביכול לנקותם ולפקדם וגם לגלול אותם. שגללו הספר נמסר לאחד מן הציבור, וזה רוקד ומקיף בו את התיבה וכן הלאה כל הספרים עד תום. ולאחר שבע הקפות מחזירין כל הספרים להיכל, ונפטרים לבתיהם לשמחת החג ולסעודה. וזו רק הכנה למחר".

ו. המנהג שאין קוראים כלל וגם אין גוללין הספר תורה

אצל אחינו בני ישראל בני עדת המזרח לא מצינו מנהג קריאת התורה בליל שמחת תורה⁵³. וגם אצל הרבה בני אשכנז אין נוהגין כן וכלשון הרה"ק ממונקאטש בספרו נימוקי או"ח⁵⁴: אך במדינות אשכנז (כפי הנשמע) לא יקראו כלל בספר תורה בליל שמחת תורה⁵⁵. ואכן לא נזכר המנהג לא במנהגי פרנקפורט בספר נוהג כצאן יוסף ולא במנהגי וורמייזא⁵⁶. וכנראה שבעיקרו הינו מנהג מדינת פולין בלבד.

50. "בית יעקב", הוצאת אשכול, ירושלים תשנ"ג, ח"ב עמ' תלט אות כה.

51. נדפס בלוח 'חדש בחדשו' שנת תש"ס, ע"י מכון זכרון הונגריה, ב"ב תש"ס, עמ' מ.

52. לר' עובדיה מלמד, ירושלים חש"ד, עמ' 326. ולהעיר שכנראה מנהג גלילות הספר ניתוסף רק לאחרונה, דב'הליכות תימן' להג"ר יוסף קאפח, ירושלים 1987, עמ' 34 וב'ממנהגיהם של יהודי תימן' בתוך: ילקוט מנהגים ממנהגיהם של שבטי ישראל, ירושלים תשנ"ו, עמ' 545-546, הובאו רק מנהג הקפות ואמירת פיוטים ולא את מנהג גלילה וסידור הספר.

53. כתר שם טוב (גאנין) ח"ו, הוצ' אהבת שלום, ירושלים תשמ"א, עמ' רז. גם בשאר ספרי מנהגי עדת המזרח חיפשתי ולא מצאתי זכר למנהג זה.

54. ס' תרסט אות ב.

55. כמובן שהכללה זו אינו מדויקת שהרי בברלין קראו גם בלילה. ראה לעיל בפרק כמה קוראים.

56. ושם לא נזכר גם ענין הגלילה כלל, ויתכן מנהגי טארנא משקפים מנהגי אוסטרייך, ואילו במנהגי ריינס – שייצג המהרי"ל – לא נהגו בזה.

באוצר החיים מנהג צאנז⁵⁷, מבואר שהרה"ק מצאנו לא נהג לקרות בתורה בליל שמחת תורה, וגם לא נמצא זכר לגלילות הספר תורה למקום הקריאה של מחר. וכן נהג אחריו האדמו"רים לבית באבוב⁵⁸ וקלויזנבורג⁵⁹.

גם ב'ספר המנהגים' מנהגי חב"ד⁶⁰ כתוב: קריאת התורה בליל שמחת תורה – אין מנהגנו כן. וגם שם אין מנהג גלילות ספר תורה בלילה. וכ"ה במנהגי קומרנא⁶¹, בקונטרס הוספות מנהגים זידיטשוב⁶². ובמנהגי ארץ ישראל⁶³.

וז"ל ספר מנהגי חתם סופר⁶⁴: לאחר ההקפות ואמירת שמע ישראל וגו' העלו ג' ס"ת על הבימה ולא קראו מהם רק שרו לפני הס"ת על הכל... לאחר גמר הדברים האלה הכניסו ס"ת להיכל ואמרו עלינו.

אצל הרה"ק רבי יעקב יצחק החוזה מלובלין נהגו לקרות בתורה בליל שמחת תורה, ואצל הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל בעל האוהב ישראל מאפטא לא נהגו לקרות. והרה"ק רבי נפתלי בעל זרע קודש מראפשיץ כשנסע ללובלין נהג לעלות לתורה, ואחר הסתלקות רבו נסע לאפטא ומאז התחיל לנהוג שלא לקרות בליל שמחת תורה⁶⁵.

גם הרה"ק רבי אברהם מטשעכנוב נהג שלא לקרות בלילה, ולא עוד אלא שהיה רגיל להתפלל ולעשות ההקפות בביתו, בגלל שלא רצה לבטל המנהג שנהגו מקודם בבית המדרש לקרות בליל שמחת תורה, אבל הוא לא חפץ בזה מאחר שלא נזכר מנהג זה בגמרא ובפוסקים ראשונים ולא במנהגי הראשונים וחשש משום ברכה לבטלה⁶⁶.

57. ירושלים תשמ"ג, עמ' שב, אות רסו. וראה ספר 'צאנז – די הייליגע פארשווינדענע שטאט' לר' שלמה זלמן להערער, אנטוורפן תשנ"ה, פרק 'מנהגי קהלות צאנז, ח"א עמ' 323: "אין שוהל פלעגט מען ליינען די פרשה פון יעקב און עשו, און אין רב'ס בית המדרש האט מען בכלל נישט געליינט". תשוח"ח לירידי הרב אפרים גראסבערגער שהפנה אותי לזה.

58. ראה סדר נוסח הקפות הנאמרים בביה"מ של כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א, נ"י, תשנ"ד.

59. ראה 'ממנהגי מרן אדמו"ר [מקלויזנבורג] אצורת התורה' אגודת ישראל, ח"א עמ' 323: "אין שוהל פלעגט מען ליינען די פרשה פון יעקב און עשו, און אין רב'ס בית המדרש האט מען בכלל נישט געליינט". תשוח"ח לירידי הרב אפרים גראסבערגער שהפנה אותי לזה.

60. נ"י, תשד"מ, עמ' 69.

61. ת"א תשכ"ה, אות תקכ.

62. בסוף ספר פאר יוסף ומנהגי זידיטשוב, ירושלים תשל"א, אות פו.

63. לר"י גליס, ירושלים תשנ"ד, סי' לג סעיף ב, עמ' קצט.

64. הוצ' מכון חתם סופר, ירושלים תשל"ב, פרק ח סעיף כג-כד, עמ' מה-מו.

65. כך הובא בספר י"ג אורות, ח"ב אנטווערפן תש"ס, עמ' קסב, בשם הרה"צ רבי מנשה מרדוב הי"ד. כן סיפר הנ"ל שם, שפעם היה הרה"ק מראפשיץ בלובלין לימים אחרונים של סוכות וסיפר שעלה לתורה שלשה פעמים בלילה אחד: א) במנחה של שמיני עצרת שחל אז בשבת, כי היו מתפללים מנחה בשבת מאוחר מאוד. ב) בליל שמחת תורה. ג) באשמורת הבוקר, כי היו שם חסידים שהתפללו בהשכמה.

66. ספר זיעש אברהם, כולל נוסח התפלה ומנהגים שנהגו ר"א מטשעכנוב, לודז תרצ"ו, עמ' תנא

אות לד.

וכבר הבאנו לעיל טעמים של אלו שמוציאים הספר תורה לגלילה ובכל זאת אין קוראים ואינם חוששים לטלטול ספר תורה בחינם, ויש לומר טעם נוסף לכך. דכשם שלא חששו לדעת רב סעדיה גאון לעשות את ההקפות וההושענות בחג הסוכות מיד לאחר ההפטורה – כדי שלא להוציא את הס"ת בלא קריאה כמבואר בטור סי' תרס: "ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה, ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא הספר שלא לצורך כיון שאין קורין בו", ועל זה מסיים הטור: "אלא שאין נוהגין כן", הוא הדין לעניננו בנוגע לשמחת תורה – לא חששו להוציא הס"ת בלא קריאה.

ז. האם מברכים על קריאת התורה בליל שמחת תורה

ברמ"א – שהוא מקור הקדים לקריאה זו – כותב סתם: 'ובלילה קורים בספר תורה הנדרים שבתורה', ולא מזכיר מאומה מענין ברכה על קריאה זו⁶⁷. הבכורי יעקב לאחר שמביא מנהג זה, מוסיף: "אבל פשיטא שגם במקום שנוהגין לקרות קרואים לספר תורה משום שמחה, לא יברכו תחלה וסוף על התורה". ובפשטות כוונתו דכיון דקריאה זו אינו מתקנת חז"ל, האיך יברכו עליו.

אולם לפועל לא כן המנהג במקומות שנהגו לקרות, וגם לא משמע כן בהפוסקים שדנו בנדון זה.

הרה"ק מבוטשטאש בספרו אשל אברהם⁶⁸ מיישבו: "כיון שנהגו במדינה זו – אין חשש פתחון פה על זה". וכוונתו דכיון דכך המנהג א"כ אין לומר עליו שהוא ברכה לבטלה, שמכיון שכך הוא מנהג המקום ועל מנהג אשכנז יברך.

גם הג"ר נתנאל הכהן פריעד בספרו שו"ת פני מבין⁶⁹ מתעסק דרך אגב בבעיה זו, דאף דאינו מבואר בש"ס ופוסקים לקרוא בליל שמחת תורה אפ"ה מברכין? ומיישבו: "על-פי שו"ת גינת ורדים"⁷⁰ הביאו ברכי יוסף, דבאיזה יום שיסכימו עשרה מישראל לקרות בספר תורה שפיר דמי ויוציאו ס"ת ויקראו בברכות מפני כבוד הציבור והלואי שיקראו כל היום, עכ"ל. ולכך שפיר אפשר לקיים המנהג לקרות בס"ת בליל שמחת תורה...".

לסיום כדאי להביא מה שכתב הג"ר שלמה יוסף זווין, בספרו המועדים בהלכה⁷¹: וזכרוני ברוסיה הצארית היו בכמה מקומות קורין "הנדרים" בליל שמחת תורה ואלה שהיו באותה שנה קרואים להתיצב לבחינת הצבא היו מתחרים לקנות נדר "המלאך הגואל" והיו מעלים במחירו, שכן נחשב לסגולה יפה להשתחרר.

67. אמנם בנימוקי אור"ח מעיר על אחד שרצה לומר דמ"ש הרמ"א דקורין בליל ש"ת היינו בלא ברכה, וזהו הבל לומר כן, וגם הרי המנהג עד היום שם בביהכ"נ שלו (בקראקא) לקרות בברכה, וכן המנהג בביהכ"נ הגדולה דק' בריסק דליטא, וכן נהגים בכל ביהכ"נ הישנים של מדינות פולין. אולם מה שמסיים שם: "ובע"כ דהכי קים להו עד חכמי הש"ס דבליל שמח"ת גם כן קורין", צ"ע מה כוונתו שהרי לכאורה כל מנהג שמח"ת שנהוג אצלנו כיום הם מנהג חרש – יחסית – ובזמן חכמי הש"ס לא נהגו כלל בכל זה.

68. סי' תרסט קטע המתחיל ואודות.

69. אור"ח סי' ל.

70. כלל א סי' מט.

71. חלק תשרי-טו בשבט, ירושלים תשמ"ג, סוכות פרק שישי, עמ' קסא.